

Jane Klavan

Tartu ülikooli anglistika osakonna inglise keele lektor, kelle peamised uurimisvaldkonnad on keeleteaduslik metodoloogia ja kognitiivne keeleteadus

Keeleteadus ja katsed

Kui vastuvõetav on sinu arvates järgmine lause: *Nii põnevaid avastusi polnud soome-ugri keelte ala peal ammu tuntud? Aga sinu isa või ema arvates? Millistel sõnadel selles lauses peatub sinu pilk pikemalt ja millistel lühemalt? Kumba varianti sa eelistad – kas raamat on laual või laua peal? Mille poolest erineb meeste ja naiste hääldus? Millest sõltub eestikeelsete sõnade lugemiskiirus? Kas sagedasemaid sõnu loetakse kiiremini? Aga lühemaid? Neile ja paljudele teistele küsimustele otsitakse keeleteaduses vastust just katseliste meetodite abil, olgu selleks siis vastuvõetavuse hindamise katse, pilgujälgimiskatse, sunnitud valiku katse, sorteerimiskatse või mõni muu keeleteaduslik katse. Siinses artiklis võtan lühidalt luubi alla mõne küsimuse, mis on seotud katsete kasutamisega keeleteaduses, peatudes neist kolmel põhilisel: *Miks teha keeleteaduses katseid?*, *Milliseid katseid keeleteaduses tehakse?* ja *Mis on keeleteadusliku katse koostamise ja läbiviimise põhimõtted?*¹*

Keeleteadus uurib (inim)keele olemust ja sellest lähtudes puutub keeleteadus kui teadusharu rohkem kokku inimkäitumist uurivate teadusharudega, nagu näiteks kognitiivteadused, psühholoogia, sotsioloogia, etnoloogia, antropoloogia, kui reaalteadustega. Kõike seda, mis on seotud inimkäitumisega, on aga väga keeruline objektiivselt, teaduslikku meetodit kasutades uurida. Keeleteadlastel, nagu teistelgi uurijatel, on

¹ Kirjutatu põhineb kahel pikemal artiklil, mille olen kirjutanud koos kolleegidega keeleteaduses kasutatavatest katsetest: vt Klavan, Veismann, Jürine 2013 ja Jürine, Klavan, Veismann 2013.

võimalus andmeid koguda kas vaatluse või katse teel. Teaduslikult huvi pakkuvat nähtust võib vaadelda kas selle loomulikus keskkonnas ilma sekkumata või luua katseolukord ja uurida, kuidas mingite tingimuste muutmine mõjutab uuritavat nähtust. Vaatlus annab uurijale kahtlemata loomulikumat andmed, katse muudab loomuliku olukorda, kuid just see ongi põhjus, miks üldse katseid teha – isoleerida erinevad muutujad ja kontrollida nende mõju.

Keeleteadlaste eelismetod on läbi ajaloo olnud pigem introspeksioon ehk enesevaatlus. Arvutite tuleku ja levikuga on aga peamiseks andmete kogumise viisiks kujunenud korpuste kasutamine – keelekasutuse uurimine digiteeritud ja teatud reeglite järgi töödeldud tekstide kogumites. Viimasel ajal on aga keeleteaduses palju juttu olnud kvantitatiivsest pöördest, mille üks osa on ka suurenenud rõhuasetus keeleteaduslikel katsetel koos peenekoelise statistilise andmeanalüüsiga. Keeleteaduse sees on loomulikult harusid, kus katsete kasutamine on pikemat aega olnud traditsiooniks (nt foneetika, psühho- ja sotsiolingvistika), kuid sellistes keeleteaduse kesketes harudes nagu süntaks ja semantika on hakatud katseid tegema suhteliselt hiljaaegu.

Miks teha keeleteaduses katseid?

Enne, kui lähme küsimuse juurde, miks tehakse keeleteaduses katseid, on oluline defineerida, mida üldse tähendab katse. Klassikaliseks katseks peetakse sellist katset, millega eraldatakse kaks muutujat: muutuja, mille kohta uurija eeldab, et see põhjustab muutuse (sõltumatu muutuja), ja muutuja, mille kohta uurija eeldab, et see on muutusest mõjutatud, ehk muutuja, mida vaadeldakse ja mõõdetakse (sõltuv muutuja). Eksperimendid võimaldavad meil selgitada muutuja mõju suunda ja viivad põhjuslike järeldusteni. Klassikalises katses osaleb kaks rühma katsealuseid: eksperimentaal- ja kontrollrühm. Eksperimentaalrühma kuuluvad katsealused, kes saavad huvialuse mõjutuse osaliseks; ülejäänud katsealused kuuluvad kontrollrühma. Kontrollrühma abil kontrollitakse muutusi, mis võivad esineda, olenemata sellest, kas mingit muutujat rakendati selles olukorras või mitte.

Keeleteaduses on katselist meetodit tihtilugu kõrvutatud vaatluslike meetoditega, nagu korpusuuringud. Korpusanalüüsi tugevateks külgedeks on peetud seda, et andmed on loomulikud. Korpusanalüüsiga on võimalik

uurida näiteks registrit ja žanri, seda on katseliste meetoditega raske teha. Korpused võimaldavad läbi töötada suurema hulga andmeid, kui enamiku katsetüüpidega võimalik oleks. Katseliste meetodite eeliseks peetakse seda, et sel viisil on võimalik uurida keelenähtusi, mida korpusest ei leia või mis on väga haruldased. Lisaks on katseliste meetoditega võimalik süsteemselt kontrollida eri muutujate mõju uuritavale keelenähtusele ja keele protsessimist – uurijal endal on võimalik katse parameetreid vastavalt oma soovile muuta.

Tihti võib keeleteaduses, ja tegelikult teaduses laiemalt, kuulda väiteid, justkui oleks eksperimentaalne meetod just see kõige parem ja ainuõigem teaduslik meetod, kuna sellega on võimalik jõuda põhjuslike järeldusteni. Kui mõne uurimisküsimuse puhul ja mõnes teadusvaldkonnas võib see tõepoolest nii olla, siis keeleteadlasena näen oma uurimistöö põhjal, et kõige parema tulemuse annab eri meetodite kombineerimine. Ühe keelenähtuse laiapõhjaliseks selgitamiseks on vaja nii keeleteadlase kui ka teiste keeleteadlaste refleksiooni keele kasutamisel (intuitsioon) ja suurel hulgal näiteid, kuidas keelt päriselt eri olukordades kasutatakse (korpused). Samuti tuleb lõpuks kontrollida, mis mida selle keelenähtuse puhul põhjustab (katsed).

Milliseid katseid keeleteaduses tehakse?

Keeleteaduslikke katseid saab tüüpideks jaotada eri alustel, kuid üldiselt võib need jagada moodustus- ja arusaamiskatseteks. Selline jaotus lähtub katseülesandest: katsealune peab kas ise keelt looma (moodustuskatsed) või lähtuma sellest, kuidas ta keelt mõistab (arusaamiskatsed). Semantika ja süntaksi uurimisel enim kasutatavad moodustuskatse tüübid on vaba moodustuse katse, sunnitud valiku katse ja väljamõeldud stiimuliga moodustuskatse. Arusaamiskatsetest leiavad enim kasutatust klassifitseerimiskatse, sarnasuse hindamise katse, vastuvõetavuse hindamise katse, ajaliselt mõõdetud verifitseerimise katse, lugemiskatse ja pilgijälgimiskatse.

Vaba moodustuse katses on katseisiku ülesanne produtseerida etteantud küsimuse järgi vabalt teatud tüüpi keeleandmeid nii, nagu need parajasti meenuvad. Vaba moodustuse katse võimaldab näiteks teada saada, mis tähendused katsealustele esimesena meenuvad (nt mis tähendusega lause moodustatakse esimesena etteantud sõna näiteks). Selle järgi

saab teha oletusi, mis on polüsemse sõna keskne tähendus. Sunnitud valiku katses piirab uurija katseisikute vaba produktsiooni sel viisil, et palub neil teha valik etteantud valikute hulgast.

Peale lausete moodustamise võib katseisiku ülesanne olla ka tema enda või uurija loodud lausete hindamine või klassifitseerimine (kas kogu lause või kindla sõna) tähenduse alusel. Klassifitseerimiskatse puhul antakse katseisikule üksused, mille keeleteadlased on varem välja valinud ja mis tuleb vastavalt ülesandele hulkadesse liigitada. Sarnasuse hindamise katses peavad katseisikud hindama etteantud sõna tähenduste või lausete sarnasust või erinevust. Sobituskatses on katseisikute ülesanne omavahel sobitada lause ja pilt või lause ja lause. Näiteks võib paluda katseisikutel valida kahe etteantud lause hulgast, kumb kirjeldab nende arvates kindlat pilti paremini. Vastuvõetavuse hindamise katses antakse katseisikutele laused või pildid ja palutakse hinnata, kui vastuvõetav on lause või kui hästi või halvasti lause esitatud pilti kirjeldab.

Eri katsetüüpide põhjal ei ole võimalik kokku panna edetabelit – ei saa öelda, et üht tüüpi katse on märkimisväärselt parem kui teist tüüpi katse. Igal katsetüübil on oma head ja vead ning valiku eri katsetüüpide hulgast peab määrama uurimisküsimus. Läbi aegade kõige laiemat kasutatud leidnud katseliseks meetodiks keeleteaduses, just semantika ja süntaksi uurimisel, on vastuvõetavuse hindamise katse. Seda tüüpi katse olemusest, koostamispõhimõtetest ning kaasnevatest ohtudest on kirjutatud kaks ingliskeelset monograafiat (vt Schütze 1996 ja Cowart 1997).

Mis on keeleteadusliku katse koostamise ja tegemise põhimõtted?

Kuna katselise meetodi kasutamine on keeleteaduses võrdlemisi uus, ei ole kahjuks väga häid tervikkäsitlusi teemal „Katsed keeleteaduses“ raamaturiulist võtta. Pigem on keeleteadlased katsete loomisel võtnud šnitti psühholoogidelt ja sotsiaalteadlastelt. Hea eestikeelse ülevaate eksperimendide koostamisest kui teadusliku uurimistöö alustest saab 2013. aastal ilmunud õpikust „Psühholoogia uurimismeetodid“ (Elmes jt).

Ühe korraliku keeleteadusliku katse kokkupanek on võrdlemisi keeruline, kuna silmas tuleb pidada mitut asjaolu. Kuna katsete planeerimise ja kokkupanemise etapp on kõige olulisem, võiks sellele kuluda ka kõige rohkem aega. Teinekord küll tundub, et tahaks võimalikult kiiresti juba

katse ära teha ja hakata huvitavaid tulemusi analüüsima, kuid paraku võib halvasti kavandatud katse kahtluse alla seada uurimuse valiidsuse. Kui katse on juba tehtud ja tulemused kokku kogutud, on tagantjärele väga keeruline teha muudatusi uurimuse ja andmeanalüüsi plaanis. See ongi ehk katselise meetodi puhul kõige suurem oht – koostatakse katse, mis ei mõõda tegelikult seda, millele keeleteadlane oma uurimuses vastust otsib. Keeleteadlane peab suutma selgelt põhjendada, miks mingid valikud on tehtud.

Tähtsad küsimused, mille uurija peab enda jaoks läbi mõtlema ja millele vastused leidma, on järgmised.

- Kuidas uurimisküsimus operatsionaliseerida ehk kuidas probleem sõnastada ja ülesanne püstitada?
- Kuidas me teame, kas püstitatud hüpoteesid on leidnud kinnitust või on need ümber lükatud?
- Millist katseplaani kasutada?
- Kuidas katsesse katsealuseid värvata ja kui palju neid oleks tarvis (valimi suurus)?
- Kuidas panna kokku katsematerjal ja kuidas seda esitleda?
- Millised peaksid olema katsealustele antavad juhised?

Hästi läbimõeldud eesmärgid ja konkreetselt sõnastatud uurimisküsimused tagavad uurimuse parema kvaliteedi ehk suurema usaldusväärsuse. Konkreetselt sõnastatud uurimisküsimustest kasvavad omakorda välja hüpoteesid ehk oletuslikud põhjendused mingi nähtuse olemuse ja toimumise seletamiseks. Väga oluline samm on viia hüpoteesid sellisele kujule, et neid on võimalik mõne konkreetse katsega kontrollida (s.o kinnitada või ümber lükata).

Uurijatena pole meil pea kunagi võimalik uurida kõiki keelekasutajaid ja kogu keelt, seega tuleb meil teha piiritletud valik keelekasutajatest, kes meie katses osalevad, ja keeleüksustest, mis me katsesse valime. Keeleteadusliku katsematerjali ehk stiimuli koostamisega kaasneb hulk praktilisi küsimusi ja kindlasti on see üks olulisimaid etappe katse planeerimisel. Kaks põhireeglit on, et stiimul (nt katses kasutatavad laused, fraasid, sõnad) tuleks katsealustele esitada juhuslikus järjekorras ning uurija peaks stiimuli puhul kontrollima selle leksikaalset sisu, tähendust, kompleksust, sagedust, pikkust ja struktuuri. Arvestama peab sellega, et katse ei saaks liiga pikk: katsealused võivad väsida ning kindlasti toimub katse käigus

„õppimine“ või harjumine ehk vastus igale järgmisele stiimulile tuleb kergemini ja on mõjutatud vastusest eelmisele stiimulile.

Pärast katse hoolikat ettevalmistamist saab asuda katse enda juurde. Katses osalejad peavad uurijale andma informeeritud nõusoleku, mis tähendab, et nad mõistavad, millega nad ennast seovad, ja nõustuvad katses osalema. Oluline on, et katsealustele selgitataks katse protseduuri piisaval määral, et nad teaksid, mis juhtuma hakkab, ja et neile öeldaks ausalt, kui kaua katses osalemine aega võtab. Samas kaasneb uurimuse kohta igasuguse info jagamisega alati oht katsealuste vastuseid mingil viisil mõjutada. Nimelt on täheldatud, et katsealused võtavad tihti hea katseisiku rolli ja annavad endast kõik, et kinnitada eksperimendi hüpoteesi, st nad püüavad uurijat aidata. Eetilistel põhjustel on tähtis rõhutada, et katses osalemine on alati vabatahtlik. Samuti tuleb pärast katse sooritamist avaldada katse tegelik eesmärk.

Katsealuste kohta kogutakse demograafilisi andmeid, nagu emakeel, teised keeled, päritolu, vanus, sugu, haridus. Äärmiselt oluline on aga siinpuhul silmas pidada, et tegu on isikuandmetega ning sellest lähtudes kaasnevad iga katsega õiguslikud ja eetilised aspektid. Uurija vastutab, et andmed oleksid kaitstud ja anonüümsed. Enne katse tegemist on soovitatav uurida, kas on vaja esitada kavandatava uurimistöö plaan hindamiseks eetikakomiteele, kes peab andma uurimistööks nõusoleku. Eestis tegutseb nii Tartu ülikooli kui ka Tallinna ülikooli inimuuringute eetika komitee, kes menetleb muu hulgas nii käitumisteadustealase uurimistöö kui ka üliõpilastööde projekte.

Olenemata sellest, mis tüüpi katsega on tegu, tuleb igal juhul esmalt koostada eelkatse. Eelkatse tehakse väikse hulga katsealustega ja selle eesmärk on kontrollida, kas koostatud stiimul töötab. Kui millegagi on probleeme (nt ei ole juhis piisavalt selge või on stiimulis vajakajäämisi), tuleb probleemne koht paranda ning teha uus eelkatse. Praktikas kättesaamatu, kuid eesmärk, mille poole püüelda, on olukord, kus kõik katsealused saavad ühtmoodi õigesti aru, mida nad tegema peavad. Iga väiksema erinevus selles, kuidas iga indiviid ülesandele läheneb, suurendab andmete varieeruvust.

Valik näiteid eesti keele semantika ja süntaksi uurimisel kasutatud katsetest

Alljärgnev katsete nimekiri ei ole kindlasti ammendav ning see piirdub moodustus- ja arusaamiskatsete kasutamise, millega uuriti eesti keele semantikat ja süntaksit ning mis haakuvad minu kui uurija teadustöö peamiste huvidega. Nii näiteks moodustavad sotsiolingvistika, foneetika ja lastekeele uurimine omaette põnevad valdkonnad, millega kaasnevad aga just neile valdkondadele iseäralikud nüansid ning katsetega seotud õiguslikud ja eetilised aspektid.

Üks vaba moodustuse katse tüüp on loetelukatse kognitiivse esilduvuse kindlakstegemiseks. Sellist katset on tehtud näiteks eesti keele värvisõnade (Sutrop 1995, Uusküla 2008), temperatuurisõnavara (Sutrop 1998), emotsioonisõnavara (Vainik 2003), eesti keele tuumverbide ja tuumkaassõnade kohta (Pajusalu jt 2004). Vaba moodustuse katse on kinnitanud, et eesti keele kaassõnade *üle* keskseks tähenduseks võib pidada ruumilist liikumist üle mingi takistuse (nt *üle tee*, *üle aia*, vt Veismann 2009). Moodustuskatseid on kasutatud veel eesti keele demonstratiivide (nt *see* ja *too*) uurimisel (Reile 2019). Väljamõeldud stiimuliga katsete abil on uuritud eesti keele ühendverbide tähendusi (Tragel jt 2008, Veismann 2009: 111–115). Katseisikutele anti selles katses ette kaheksa nende jaoks tundmatut eesti eri murretest pärit verbi ja afiksaaladverbid *edasi*, *tagasi*, *üles*, *alla*, *maha* ja *ette* ning paluti nendega vabalt kombineerides moodustada ühendverbe, millele tuli anda ka tähendus.

Eesti keele kohta tehtud uurimustest olen ise kasutanud sunnitud valiku katset (Klavan 2012) ja andnud katseisikutele ette erinevaid ruumistseene ja lausemalle vormeliga „X on Y-l / Y-i peal“ (nt *Vanker on aasal / aasa peal*). Katseisikutel tuli pakutud variantide hulgast valida see konstruktsioon, mis sobis nende arvates ruumistseeni kirjeldama kõige paremini. Sunnitud valiku katse näideteks on ka küsitluselaadsed katsed, millega uuritakse keelekasutajate metalingvistilisi teadmisi. Nii näiteks on tehtud katseid, kus katseisikud pidid valima kaassõnaühendite kahe kirjapildi vahel ning oma valikut vabas vormis põhjendama (Habicht, Penjam 2007, Jürine 2011). Katsete eesmärk oli kontrollida eri süntaktiliste ja semantiliste tegurite mõju kaassõnaühendite kokku- ja lahkukirjutamisele.

Arusaamiskatsetest levinumad katsetüübid on klassifitseerimiskatse ja vastuvõetavuse hindamise katse. Klassifitseerimiskatseid on kasutatud

eestikeelsete sõnade polüseemia uurimiseks. Seda liiki katsega on võimalik kontrollida, kuidas või mil määral tajub tavaline keeleteadaja sõnade polüseemsust, nt omadussõna *vana* polüseemiat (Pikksaar 2016) või verbide *seisma* (Pajusalu 2001) ja *nägema* (Proos 2019) polüseemiat. Vastuvõetavuse hindamise katseid on eesti keele uurimisel kasutanud näiteks Klavan (2012), Klavan ja Veismann (2012) ning Jürine (2010). Klavan ja Veismann (2017) on uurinud eesti keele adessiivi ja kaassõna *peal* paralleelset kasutust katsega, kus katseisikutel tuli kümneastmelisel skaalal hinnata, kui vastuvõetavad etteantud laused nende arvates olid. Jürine (2010) on käsitlenud kaassõnaühendite tähenduste tajumist katses, kus keelejuhid pidid viieastmelisel skaalal hindama elliptiliselt rinnastatud lausete vastuvõetavust (nt *Jaanil on pea kohal õun*, *Maril pirn* vs. *Jaanil on pea kohal murepõlv*, *Maril lühter*).

Kokkuvõte

Enne katse tegemist tuleks hoolega kaaluda, milleks on katse vajalik. Katse tegemine ei saa olla eesmärk iseenesest. Keeleandmete kogumiseks on ka muid võimalusi ning katse tegemist võib pidada üheks vaearikkamaks ja riskantsemaks. Nii näiteks on keeleteaduses korpuspõhised meetodid kasutusel palju laialdasemalt kui katselised meetodid. Võrreldes katsete koostamise ja läbiviimisega on süstemaatilist korpuspõhist uurimust, mis vastaks heale teaduslikule uurimusele, võrdlemisi lihtne teha. Olenevalt katse tüübist nõuab korralik keeleteaduslik katse, et uurijal oleks väljaõpe nii eksperimentaalses keeleteaduses kui ka statistilises andmeanalüüsis.

Selge on, et iga katse puhul kerkivad peale tavaliste aspektide üles uurimisküsimusega seotud probleemid. Igasuguse keelelise katse puhul jääb aga kehtima vanasõna „üheksa korda mõõda, üks kord lõika“. Selleks, et katselisel teel tähenduse ja grammatika uurimiseks adekvaatseid andmeid keeleteaduslikelt kätte saada, tasub planeerimise peale kulutada proportsionaalselt rohkem aega ja energiat kui seostele ja andmeanalüüsile. Kui katse ülesehituses on tehtud viga, ei päästa uurimust ei see, kui katse tehakse suure hulga katsealustega, ega see, kui andmeid analüüsitakse mitmekesiste statistiliste andmeanalüüsimeetoditega. Potentsiaalseid puudusi, mida tuleb katse ülesehitamisel ette ka kogenumatel uurijatel, aitab tuvastada eelkatse. Olenemata sellest, kas oled uuringu korraldaja või selle tulemustega tutvuja, pead oskama seda igakülgsest hinnata.

Lõpetuseks olgu aga veel kord rõhutatud, et parima võimaliku uurimistulemuse saavutamiseks on vaja kombineerida eri tüüpi keeleandmete kogumise viise – nii introspektsiooni, korpusanalüüsi kui ka eri katsetüüpe. Ükski meetod ei ole täiuslik omapäi.

Viidatud kirjandus

- Cowart, Wayne 1997. *Experimental Syntax: Applying Objective Methods to Sentence Judgements*. London, New Delhi: Sage.
- Elmes, David G., Barry H. Kantowitz, Henry L. Roediger III 2013. *Psühholoogia uurimismeetodid*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Habicht, Külli, Pille Penjam 2007. Kaassõna keeleuurija ja -kasutaja käsituses. – *Emakeele Seltsi Aastaraamat 52*, lk 51–68.
- Jürine, Anni 2010. Semantilisest hägususest polüseemiani: mõne kaassõnaühendi tähenduse tajumisest. *Konverentsiettekanne. Esitatud suulise ettekandega konverentsil „VI muutuva keele päev“ 05.11.2010 (Tartu, Eesti)*.
- Jürine, Anni 2011. Vormierinevused tähenduserinevuse ilminguna: kaassõnaühendite grammatiseerumine konstruktsioonides. – *Keel ja Kirjandus 12*, lk 899–916.
- Jürine, Anni, Jane Klavan, Ann Veismann 2013. Katseline semantika: planeerimine ja teostus. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu Aastaraamat 9*, lk 85–100.
- Klavan, Jane 2012. *Evidence in linguistics: corpus-linguistics and experimental methods for studying grammatical synonymy*. *Dissertationes Linguisticae Universitatis Tartuensis 15*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Klavan, Jane, Ann Veismann 2017. Are corpus-based predictions mirrored in the preferential choices and ratings of native speakers? Predicting the alternation between the Estonian adessive case and the adposition *peal* 'on'. – *Eesti ja Soome-ugri Keeleteaduse Ajakiri 8 (2)*, lk 59–91.
- Klavan, Jane, Ann Veismann, Anni Jürine 2013. Katselised meetodid tähenduse uurimisel. – *Eesti ja Soome-ugri Keeleteaduse Ajakiri 4 (1)*, lk 17–34.
- Pajusalu, Renate 2001. Kas moos ja buss seisavad sarnaselt ehk väike katse verbiga *seisma*. – *Keele kannul. Pühendusteos Mati Ereli 60. sünnipäevaks*. Toimetanud Reet Kasik. Tartu, lk 250–274.
- Pajusalu, Renate, Ilona Tragel, Ann Veismann, Maigi Vija 2004. Tuumsõnade semantikat ja pragmaatikat. (Tartu Ülikooli üldkeeleteaduse õppetooli toimetised 5.) Tartu: Tartu Ülikool.

- Pikksaar, Aimi 2016. Omadussõna vana semantiline analüüs katseliste meetodite abil. Magistritöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis.
- Proos, Mariann 2019. Polysemy of the Estonian perception verb „nägema“ 'to see'. – Perception Metaphors. Toimetanud Laura J. Speed, Carolyn O'Meara, Lila San Roque, Asifa Majid. John Benjamins, lk 231–252.
- Reile, Maria 2019. Estonian demonstratives in exophoric use: an experimental approach. *Dissertationes Linguisticae Universitatis Tartuensis* 34. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Schütze, Carson T. 1996. *The Empirical Base of Linguistics: Grammaticality Judgments and Linguistic Methodology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Sutrop, Urmas 1995. Eesti keele põhivärvinimed. – *Keel ja Kirjandus*, 12, lk 797–808.
- Sutrop, Urmas 1998. Basic temperature terms and subjective temperature scale. – *Lexicology* 4 (1), lk 61–104.
- Tragel, Ilona, Ann Veismann, Marianne Mett 2008. Estonian phrasal verbs in a production test: horizontal and vertical dimension and aspect. *Konverentsitekkande käsikiri. Esitatud posterina konverentsil „Cognitive Linguistics between Universality and Variation“ 30.09.08–01.10.08* (Dubrovnik, Horvaatia).
- Uusküla, Mari 2008. Basic colour terms in Finno-Ugric and Slavonic languages: Myths and facts. (*Dissertationes linguisticae Universitatis Tartuensis*, 9.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Vainik, Ene 2003. Lexical knowledge of emotions: the structure, variability and semantics of the Estonian emotion vocabulary. (*Dissertationes linguisticae Universitatis Tartuensis*, 5.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Veismann, Ann 2009. Eesti keele kaas- ja määrsõnade semantika võimalusi. (*Dissertationes linguisticae Universitatis Tartuensis*, 11.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.